

XV Liceum Ogólnokształcące w Krakowie

Warsztaty dziennikarskie

PROGRAM NAUCZANIA

„Pomyśleć – napisać – opublikować”

Izabela PAWEŁEK

Kraków 2016 r.

SPIS TREŚCI

I.	KONCEPCJA PROGRAMU	str. 3
II.	CELE KSZTAŁCENIA I WYCHOWANIA	str. 4
III.	TREŚCI NAUCZANIA	
1.	Wymagania szczegółowe	str. 5
2.	Teksty prasowe poznawane w całości lub części	str. 6
3.	Plan zadań edukacyjnych dla klasy drugiej	str. 8
IV.	WYMAGANIA EDUKACYJNE Z PRZEDMIOTU	
1.	Wymagania edukacyjne niezbędne do uzyskania poszczególnych śródrocznych i rocznych ocen klasyfikacyjnych	str. 13
2.	Formy i kryteria oceniania na zajęciach	str. 16
V.	METODY I FORMY PRACY NA ZAJĘCIACH	str.19
VI.	BIBLIOGRAFIA – WYBÓR	str. 21

I. KONCEPCJA PROGRAMU

Program nauczania "Pomyśleć – napisać – opublikować" realizowany na przedmiocie warsztaty dziennikarskie jest przeznaczony dla uczniów, którzy mają predyspozycje i zainteresowania humanistyczne. Program będzie dla nich wsparciem w rozwijaniu zainteresowań i kompetencji językowych. Zajęcia będą w wymiarze jednej godziny tygodniowo w rocznym cyklu kształcenia. To propozycja przeznaczona dla uczniów na IV etapie edukacyjnym, uczęszczających do drugiej klasy liceum ogólnokształcącego. Program może być realizowany w klasach, w których naucza się przedmiotów takich jak język polski, historia i WOS w zakresie rozszerzonym.

Jest on zgodny z celami i treściami kształcenia określonymi w Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 roku w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. z 2009 roku, nr 4, poz. 17).

Z uwagi na treści nauczania i cele kształcenia, a także doskonalone umiejętności program w największym stopniu skorelowany jest z przedmiotem - język polski. Na zajęciach warsztatowych ćwiczone będą umiejętności takie jak: odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji, samokształcenie i docieranie do informacji, tworzenie wypowiedzi. Są to umiejętności objęte podstawą programową dla języka polskiego i związane z wymaganiami na egzaminie maturalnym. Teksty publicystyczne czytane na zajęciach nierzadko będą autorstwa pisarzy, którzy łączyli lub łączą pracę literacką i dziennikarstwo (dotyczy m.in. Bolesława Prusa, Wisławy Szymborskiej, Jerzego Pilcha, Ryszarda Kapuścińskiego, Hanny Krall, Stanisława Lema, Jacka Hugo – Badera, Mariusza Szczygła). Zatem program warsztatów został pomyślany także jako rozszerzający i uzupełniający wiadomości o tekstach kultury poznawanych na lekcjach języka polskiego.

Podstawowym podręcznikiem dla klas korzystających z programu jest książka Stanisława Bortnowskiego *Warsztaty dziennikarskie* wydawnictwa Stentor, opublikowana po raz ostatni w Warszawie w 2013 roku. Pozycją uzupełniającą będzie *Czwarta władza z klasą. Podręcznik dla uczniów* I. Leonowicz Bukwały i innych opublikowana w Krakowie, Rzeszowie i Gliwicach w 2009 roku.

Autor programu zakłada możliwość modyfikacji jednostek tematycznych w zależności od potrzeb klasy, zainteresowań uczniów i tempa ich pracy na zajęciach.

Liczba godzin lekcyjnych przeznaczonych do realizacji programu „Pomyśleć – napisać – opublikować” na przedmiocie warsztaty dziennikarskie

Liczba godzin:	Klasa druga liceum
• w tygodniu	1
• w roku szkolnym	30

II. CELE KSZTAŁCENIA I WYCHOWANIA – wymagania ogólne

Cele kształcenia (wiadomości i umiejętności)

1) Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji.

Uczeń rozumie czytane teksty prasowe (informacyjne i publicystyczne), określa ich sens, jawne oraz ukryte intencje.

2) Analiza i interpretacja tekstów prasowych.

Uczeń rozpoznaje gatunki dziennikarskie, ponadto rozpoznaje funkcje tekstu oraz środki językowe i artystyczne służące ich realizacji, w analizie stosuje podstawowe pojęcia z poetyki i nauki o języku; w interpretacji wykorzystuje kontekst społeczny i polityczny; odczytuje rozmaite, także ukryte sensy tekstów.

3) Tworzenie wypowiedzi.

Uczeń redaguje podstawowe gatunki prasowe i publicystyczne, stosując w nich zasady logiki, retoryki i komponowania tekstów.

Cele wychowania

- 1) Uczeń ma świadomość roli publicystyki w życiu społeczeństwa oraz znaczenia dorobku wybranych publicystów; ma świadomość odpowiedzialności człowieka za wypowiedziane słowa i szanuje język ojczysty.
- 2) Uczeń rozumie i akceptuje różne poglądy dotyczące człowieka, jego miejsca w świecie, cenionych wartości; rozumie potrzebę przyjmowania postawy tolerancji, odpowiedzialności, sprzeciwu wobec przemocy.
- 3) Uczeń potrafi pracować w zespole, przyjmując różne role; dąży do samodzielności w zdobywaniu wiedzy oraz nowych umiejętności; potrafi samodzielnie i świadomie wybierać (stosując różne kryteria) i poznawać teksty prasowe.

III. TREŚCI NAUCZANIA.

1. Wymagania szczegółowe.

W zakresie wiadomości gromadzonych na warsztatach dziennikarskich uczeń:

- zna podstawowe pojęcia związane z dziennikarstwem i publicystyką (m.in. publicysta, dziennikarz, dziennikarz – celebryta; opinia publiczna, mass media, prasa, dziennikarstwo prasowe, radiowe, telewizyjne; etyka dziennikarska, warsztat dziennikarski);
- zna teksty publicystyczne wskazane przez nauczyciela (dawnych i współczesnych autorów),
- zna specyfikę różnych gatunków dziennikarskich: informacyjnych i publicystycznych (m.in. news, komentarz, relacja, artykuł, felieton, reportaż, recenzja, wywiad, esej);
- zna pojęcia związane z kompozycją tekstu prasowego (tytuł, ew. nadtytuł, podtytuł, lead, akapit opisowy, argumentujący, podsumowanie);
- zna wyznaczniki stylu publicystycznego;
- zna nazwiska pisarzy wskazanych w podstawie programowej do języka polskiego, którzy tworzyli (tworzą) teksty dla prasy lub łączyli (łączą) pracę literacką z dziennikarską (m.in. I. Krasicki, B. Prus, S. Lem, W. Szymborska, R. Kapuściński, H. Krall, H. Grynberg, J. Pilch);
- zna nazwiska popularnych i cenionych publicystów oraz reportażystów współczesnych;
- zna tytuły najpopularniejszych polskich gazet i czasopism.

W zakresie umiejętności doskonalonych na warsztatach dziennikarskich uczeń:

- czyta ze zrozumieniem teksty prasowe (dawne i współczesne);
- rozpoznaje podstawowe gatunki dziennikarskie: informacyjne i publicystyczne (m.in. news, komentarz, relacja, artykuł, felieton, reportaż, recenzja, wywiad, esej);
- wskazuje cechy charakterystyczne gatunków dziennikarskich: informacyjnych i publicystycznych;
- wśród tekstów prasowych rozróżnia wiadomość i komentarz; odczytuje zawarte w odbieranych tekstach informacje i intencje zarówno jawne, jak i ukryte;
- potrafi analizować teksty publicystyczne na różnych poziomach (np. styl, język, kompozycja, problematyka);
- rozpoznaje w analizowanych tekstach funkcje wypowiedzi: informacyjną, ekspresywną, impresywną, fatyczną, artystyczną, metajęzykową;
- nazywa środki językowe i artystyczne służące funkcji tekstu;
- potrafi ocenić język tekstu prasowego pod kątem jego poprawności i stosowności, nazywa cechy stylu i języka analizowanych tekstów (np. język jasny, prosty, zrozumiały, obrazowy, piękny, literacki lub kolokwialny, zawiły, nieporadny, ogólnikowy etc.);
- rozpoznaje retoryczną organizację wypowiedzi (wyróżnia tezę, kluczowe pojęcia, argumenty);
- potrafi interpretować teksty, rozumie ich intencje; dostrzega ironię i manipulację językową;
- rozpoznaje parodię, elementy komizmu, parafrazę, aluzję literacką;
- samodzielnie dociera do informacji, gromadzi i selekcjonuje informacje, wykorzystuje je do różnych celów;
- wykonuje różne działania na cudzym tekście: streszcza, parafrazuje, cytuje;
- wyraża własne opinie, potrafi zająć stanowisko wobec zjawiska czy problemu, w wypowiedziach ustnych i pisemnych posługuje się poprawnie sformułowanymi i dobranymi argumentami;
- redaguje podstawowe gatunki publicystyczne, przestrzegając zasad spójności znaczeniowej i logicznej tekstu;
- opracowuje redakcyjnie własny tekst (dokonuje uzupełnień, przekształceń, skrótów, sporządza przypisy);
- posługuje się słownictwem i stylem odpowiednim do celu i formy wypowiedzi.

2. Teksty prasowe, publicystyczne oraz z pogranicza publicystyki i literatury czytane na zajęciach:

- Artykuły publicystyczne wybranych dziennikarzy prasowych, telewizyjnych, publikujących w sieci Internet,
- wybór felietonów autorstwa B. Prusa, A. Słonimskiego, S. Kisielewskiego, T. Boya-Żeleńskiego, J. Pilcha, J. Szczepkowskiej, K. Dunin, U. Eco i innych,
- wybór prasowych recenzji filmów autorstwa J. Wróblewskiego, Z. Pietrasika, T. Sobolewskiego, T. Felisa oraz recenzji książek dokonywanych przez J. Pilcha i innych,
- wybór wywiadów z pisarzami publikowanych m.in. w „Książkach” i „Charakterach”,
- wybór fragmentów reportaży m.in. R. Kapuścińskiego, H. Krall, H. Grynberga, J. Hugo-Badera, M. Szczygła,
- wybór fragmentów esejów S. Lema i Cz. Miłosza.

Na zajęciach analizowane będą teksty prasowe wskazywane przez nauczyciela oraz samodzielnie wybierane przez uczniów zgodnie z ich upodobaniami czytelniczymi i poglądami.

PLAN ZADAŃ EDUKACYJNYCH

z przedmiotu

Warsztaty dziennikarskie

**dla klasy 2A
w roku szkolnym 2016/2017**

WYMIAR: 1 godzina tygodniowo

Tematyka zajęć	Liczba godzin	Numer lekcji	Treści kształcenia	Materiał
Organizacja pracy na warsztatach dziennikarskich	1	1	<ul style="list-style-type: none"> • Przedstawienie celów edukacyjnych przedmiotu warsztaty dziennikarskie • Zasady i formy pracy na zajęciach • Sposoby oceniania, wymagania edukacyjne z przedmiotu • Prezentacja podręczników: <i>Warsztaty dziennikarskie</i> Stanisława Bortnowskiego, <i>Czwarta władza z klasą</i>, I. Leonowicz Bukala i inni 	Podręczniki do warsztatów dziennikarskich
Rola publicystyki w naszym życiu	1	2	<ul style="list-style-type: none"> • Wspólne z uczniami definiowanie pojęć: prasa, publicystyka, publicysta, dziennikarz, dziennikarz – celebryta, opinia publiczna • Swobodna rozmowa z uczniami nt. czytanych przez nich gazet i czasopism, blogów, oglądanych programów publicystycznych, słuchanych audycji radiowych • Quiz ze znajomości najpopularniejszych polskich dziennikarzy 	Prezentacja fotografii popularnych polskich dziennikarzy telewizyjnych i prasowych
ABC dziennikarstwa. Słowniczek pojęć, które warto znać	1	3	<ul style="list-style-type: none"> • Czytanie ze zrozumieniem fragmentów podręcznika <i>Czwarta władza z klasą</i> • Wspólne z uczniami definiowanie pojęć: mass media, prasa, dziennikarstwo prasowe, radiowe, telewizyjne; etyka dziennikarska, warsztat dziennikarski • Swobodna rozmowa z uczniami nt. ich doświadczeń dziennikarskich, oczekiwań związanych z przedmiotem dodatkowym i kształconych na zajęciach umiejętności 	Fragmenty podręcznika dla uczniów <i>Czwarta władza z klasą</i>
Od poważnych czasopism do „brukowców”. Zajęcia w bibliotece szkolnej	1	4	<ul style="list-style-type: none"> • Lekcja prowadzona wspólnie z nauczycielem - bibliotekarzem • Przegląd najpopularniejszych tytułów na polskim rynku prasy • Utrwalanie pojęć takich jak: dziennik, tygodnik, dwutygodnik, miesięcznik, kwartalnik, rocznik • Rozmowa z uczniami nt. ich upodobań czytelniczych 	Popularne gazety i czasopisma, m.in. Gazeta Wyborcza, Fakt, Dziennik Polski, Rzeczypospolita, Newsweek, Wprost, Polityka, Viva, Twój styl, Focus, Charaktery, Książki
Od informacji do opinii. Gatunki dziennikarskie	2	5-6	<ul style="list-style-type: none"> • Czytanie ze zrozumieniem różnego typu tekstów prasowych • Rozpoznawanie przez uczniów informac. gatunków dziennikarskich takich jak: wzmianka (news), sprawozdanie, sylwetka, reportaż, wywiad oraz gatunków 	Fragmenty tekstów dawnych i współczesnych publicystów oraz literatów piszących dla prasy (min.

			<p>publicystycznych takich jak: komentarz, artykuł, esej, recenzja, felieton, wywiad, dyskusja</p> <ul style="list-style-type: none"> • Utrwalanie wiadomości z gimnazjum nt. gatunków publicystycznych, ich wstępna charakterystyka 	B. Prus, W. Szymborska, J. Pilch, I. Karpowicz, R. Kapuściński, J. Hugo-Bader, Mariusz Szczygieł, T. Lis, R. Ziemkiewicz)
Gdy informacja staje się opinią. Ćwiczenia warsztatowe	1	7	<ul style="list-style-type: none"> • Czytanie ze zrozumieniem tekstów informacyjnych i publicystycznych • Odróżnianie informacji od opinii • Szukanie intencji jawnych i ukrytych • Rozpoznawanie manipulacji językowej 	Ćwiczenia z podręcznika Warsztaty dziennikarskie
Wyróżniki stylu publicystycznego	1	8	<ul style="list-style-type: none"> • Analiza stylu i języka podanych tekstów publicystycznych • Rozpoznawanie w nich środków językowych i stylistycznych, określanie ich funkcji • Utrwalanie i rozszerzanie wiadomości na temat cech stylu publicystycznego 	Wybrane teksty z najnowszej prasy Ćwiczenia z książki Pomyślane – napisane J. Kowalikowej
Sztuka argumentowania i przekonywania do swoich racji	2	9-10	<ul style="list-style-type: none"> • Przypomnienie i utrwalenie pojęć takich jak: kultura dyskusji, polemika, teza, argumenty rzeczowe, emocjonalne i logiczne, perswazja • Debata klasy na wybrany wcześniej temat, (trudny, kontrowersyjny, aktualny) • Wyłonienie mistrza dyskusji i określenie zalet jego wypowiedzi • Ćwiczenia pisemne w formułowaniu argumentów do tezy 	Ćwiczenia z podręcznika Warsztaty dziennikarskie
ABC redaktora. Tytułowanie i komponowanie tekstów	2	11-12	<ul style="list-style-type: none"> • Analiza różnych typów tytułów prasowych (informacyjnych, komentujących, apelujących, poetyckich, tajemniczych, aluzyjnych) • Analiza formy gramatycznej tytułów: równoważniki zdań, elipsy, pojedyncze wyrazy, zdania pojedyncze i złożone • Ćwiczenia w tytułowaniu • Analiza kompozycji podanych tekstów prasowych (wskazywanie tytułu, ew. nadtytułu, podtytułu, leadu, akapitów opisowych, argumentujących, podsumowania) • Poznanie przez uczniów zasady odwróconej piramidy w budowaniu tekstu prasowego 	Ćwiczenia z podręczników: Warsztaty dziennikarskie oraz Czwarta władza z klasą
Redagujemy notatkę informacyjną i komentarz	2	13-14	<ul style="list-style-type: none"> • Określenie reguł obowiązujących w informowaniu oraz elementów treści informacji (<i>kto? co? gdzie? kiedy? dlaczego? jak? z jakim skutkiem?</i>) • Ćwiczenia w redagowaniu prostych tekstów informacyjnych z życia klasy, szkoły, osiedla, dzielnicy, miasta 	Ćwiczenia z podręcznika Warsztaty dziennikarskie

			<ul style="list-style-type: none"> • Ćwiczenia w redagowaniu komentarzy na interesujące młodzież tematy 	
Artykuł publicystyczny? Wystarczy mieć poglądy	1	15	<ul style="list-style-type: none"> • Lektura bieżących artykułów publicystycznych popularnej prasy wskazanej przez nauczyciela i wybranej przez uczniów • Dzielenie się emocjami wywołanymi przez teksty (poglądy autorów) • Określanie specyfiki artykułu publicystyczn. • Ćwiczenia redakcyjne 	Aktualne artykuły publicystyczne na „gorące tematy”
Felieton, czyli forma dla błyskotliwych	2	16-17	<ul style="list-style-type: none"> • Lektura tekstów mistrzów felietonu • Wyszukiwanie w nich treści dowcipnych, ośmieszających, oceniających, interpretujących i wyrażen potocznych • Określanie wyróżników felietonu • Nazywanie cech stylu felietonowego • Próby tworzenia felietonu 	Felietony B. Prusa, A. Słonimskiego, S. Kisielewskiego, T. Boya-Żeleńskiego z publikacji <i>Kto winien? Wybór felietonów polskich</i> (opr. M. Radgowski) oraz felietony <i>U. Eco i J. Pilcha</i>
Recenzja, czyli między informacją a krytyką	2	18-19	<ul style="list-style-type: none"> • Lektura recenzji prasowych obejrzanych przez uczniów filmów • Analiza kompozycji i treści recenzji • Analiza stylu i języka podanych recenzji, rozpoznawanie słownictwa neutralnego i nacechowanego emocjonalnie • Nazywanie zalet dobrej recenzji • Tworzenie przez uczniów własnych recenzji przeczytanych książek lub obejrzanych filmów 	Recenzje prasowe filmów (premierowych, kasowych, popularnych)
Wywiad, czyli jak pokazać rozmówcę	2	20-21	<ul style="list-style-type: none"> • Prezentacja wywiadów telewizyjnych z interesującymi młodzież pisarzami (m.in. ze strony <i>Xsięgarnia.pl</i>) • Rozmowa o sztuce zadawania pytań (pytania otwarte, zamknięte, trafne, banalne, sugerujące, podchwytliwe i inne) • Typy wywiadu (swobodny, rozmowa naprowadzana lub kierowana) • Zalety dobrego wywiadu • Autoryzacja wywiadu • Tworzenie przez uczniów krótkich wywiadów z koleżanką czy kolegą z ławki szkolnej 	Wywiady telewizyjne i prasowe ze współczesnymi pisarzami polskimi lub obcymi wskazanymi przez młodzież
Ryszard Kapuściński mistrzem reportażu	1	22	<ul style="list-style-type: none"> • Utrwalenie definicji reportażu • Lektura wybranych fragmentów reportażu R. Kapuścińskiego (np. z <i>Imperium, Podróży z Herodotem, Cesarza</i>) • Charakterystyka stylu reportażowego R. Kapuścińskiego 	Fragmenty reportażu R. Kapuścińskiego (np. z <i>Imperium, Podróży z Herodotem, Cesarza</i>)

Reportaż - gatunek dla cierpliwych i dociekliwych	2	23-24	<ul style="list-style-type: none"> • Prezentacja krótkiego reportażu telewizyjnego • Klasyfikacja reportażu (telewizyjny, prasowy, radiowy, literacka forma dziennikarska) • Lektura fragmentów tekstów wybitnych współczesnych reportaży m.in. M. Szczygła, J. Hugo – Badera • Określanie wyróżników gatunkowych reportażu • Specyfika pracy reportera i cechy dobrego reportażu • Ćwiczenia redakcyjne przygotowujące do pisania reportażu 	Fragmenty tekstów wybitnych współczesnych reportaży m.in. M. Szczygła, J. Hugo – Badera
Esej, czyli forma dla ambitnych	2	25-26	<ul style="list-style-type: none"> • Lektura fragmentów esejów Cz. Miłozza i S. Lema • Rozpoznawanie w nich środków językowych i artystycznych • Utrwalenie definicji eseju • Określanie wyróżników gatunkowych eseju • Szukanie i formułowanie tematów na dobry esej, dzielenie się pomysłami • Ćwiczenia redakcyjne przygotowujące do pisania eseju 	Fragmenty klasyków eseju Cz. Miłozza i S. Lema oraz innych autorów
Edytor tekstu w pracy dziennikarza	1	27	<ul style="list-style-type: none"> • Praca z komputerowym edytorem tekstu, przegląd jego możliwości • Zasady edycji tekstu 	Komputerowy edytor tekstu
Nowe gatunki, czyli dziennikarstwo internetowe	1	28	<ul style="list-style-type: none"> • Swobodna rozmowa z uczniami nt. specyfiki dziennikarstwa internetowego • Ocena blogów najpopularniejszych dziennikarzy • Określanie typów gatunków internetowych: np. informacja agencyjna (news gorący, news agencyjny, news prasowy), artykuł internetowy, raport big Picture, relacja, newsletter, blog 	Blogi najpopularniejszych dziennikarzy
Od szkolnej gazetki do gazety	1	29	<ul style="list-style-type: none"> • Rozmowa z uczniami nt. organizacji pracy dziennikarskiej, redakcji i ról jej członków • Tworzenie portretu doskonałego dziennikarza (m.in. kreatywny, asertywny, odporny na stres, świetnie władający językiem polskim, wykształcony) • Sylwetka Oriany Fallaci 	Fragmenty filmu <i>Diabeł ubiera się u Prady</i> w reż. Davida Frankla Redakcja magazynu „w krzywym zwierciadle”
Czym jest etyka dziennikarska?	1	30	<ul style="list-style-type: none"> • Rozmowa z uczniami nt. odpowiedzialności za słowo i przekazywane informacje oraz szacunku dla drugiego człowieka • Określanie zasad etycznych w zawodzie dziennikarza 	Fragmenty książki <i>Czwarta władza z klasą</i>

IV. WYMAGANIA EDUKACYJNE Z PRZEDMIOTU

1. WYMAGANIA EDUKACYJNE NIEZBĘDNE DO UZYSKANIA POSZCZEGÓLNYCH ŚRÓDROCZNYCH I ROCZNYCH OCEN KLASYFIKACYJNYCH

Stopień dopuszczający otrzymuje uczeń, który:

- Uczestniczył w co najmniej 50% lekcji przedmiotu dodatkowego warsztaty dziennikarskie i opanował minimum realizowanego na nich materiału,
- Ma podstawowe wiadomości o prasie, dziennikarstwie i publicystyce, a także dorobku najwybitniejszych pisarzy wskazanych w podstawie programowej do języka polskiego, którzy tworzyli (tworzą) teksty dla prasy lub łączyli (łączą) pracę literacką z dziennikarską (m.in. I. Krasicki, B. Prus, S. Lem, W. Szymborska, R. Kapuściński, H. Krall, H. Grynberg, J. Pilch),
- Zna i/lub rozumie na poziomie znaczeń dosłownych teksty prasowe omawiane na lekcjach,
- Rozróżnia i potrafi scharakteryzować podstawowe gatunki dziennikarskie (informacyjne i publicystyczne, takie jak wiadomość, komentarz, relacja, artykuł, felieton, reportaż, recenzja, wywiad, esej),
- Potrafi dokonać prostej analizy i interpretacji tekstów prasowych w formie ustnej i pisemnej,
- Stosuje podstawowe pojęcia z poetyki, stylistyki i nauki o języku w analizie tekstów,
- Potrafi zredagować wypowiedź pisemną w formie podstawowych gatunków dziennikarskich,
- Mówi i pisze językiem komunikatywnym,
- Samodzielnie szuka informacji; tworzy notatki, bazy danych, prowadzi zeszyt.

Stopień dostateczny otrzymuje uczeń, który:

- Uczestniczył w co najmniej 50% lekcji przedmiotu dodatkowego warsztaty dziennikarski i przyswoił podstawy realizowanego na nich materiału,
- Ma podstawowe wiadomości o prasie, dziennikarstwie i publicystyce, a także dorobku najwybitniejszych pisarzy wskazanych w podstawie programowej do języka polskiego, którzy tworzyli (tworzą) teksty dla prasy lub łączyli (łączą) pracę literacką z dziennikarską (m.in. I. Krasicki, B. Prus, S. Lem, W. Szymborska, R. Kapuściński, H. Krall, H. Grynberg, J. Pilch),
- Zna i/lub rozumie na poziomie znaczeń dosłownych i ukrytych teksty prasowe omawiane na lekcjach,

- Rozróżnia i potrafi scharakteryzować podstawowe gatunki dziennikarskie (informacyjne i publicystyczne, takie jak wiadomość, komentarz, relacja, artykuł, felieton, reportaż, recenzja, wywiad, esej),
- Potrafi dokonać poprawnej analizy i interpretacji tekstów prasowych w formie ustnej i pisemnej,
- Stosuje podstawowe pojęcia z poetyki, stylistyki i nauki o języku w analizie tekstów,
- Potrafi zredagować poprawną wypowiedź pisemną w formie podstawowych gatunków dziennikarskich,
- Mówi i pisze poprawnym językiem, operuje wystarczającym słownictwem,
- Samodzielnie szuka informacji; tworzy notatki, bazy danych, systematycznie tworzy zapisy w zeszycie przedmiotowym.

Stopień dobry otrzymuje uczeń, który:

- Uczestniczył w większości lekcji przedmiotu dodatkowego warsztaty dziennikarskie i dobrze opanował realizowany na nich materiał,
- Rozumie, że język jest narzędziem opisu i kreowania rzeczywistości, a także rozumie związek języka z wartościami,
- Ma ponadpodstawowe wiadomości o prasie, dziennikarstwie i publicystyce, a także dorobku najwybitniejszych pisarzy wskazanych w podstawie programowej do języka polskiego, którzy tworzyli (tworzą) teksty dla prasy lub łączyli (łączą) pracę literacką z dziennikarską (m.in. I. Krasicki, B. Prus, S. Lem, W. Szyborska, R. Kapuściński, H. Krall, H. Grynberg, J. Pilch),
- Dobrze zna i/lub rozumie (na poziomie znaczeń dosłownych i ukrytych) teksty prasowe omawiane na lekcjach,
- Zna i rozumie specyfikę podstawowych gatunków dziennikarskich (informacyjnych i publicystycznych, takich jak wiadomość, komentarz, relacja, artykuł, felieton, reportaż, recenzja, wywiad, esej),
- Potrafi dokonać właściwej, trafnej analizy i interpretacji tekstów prasowych w formie ustnej i pisemnej, przywołuje przy tym różne konteksty, np. społeczne, polityczne, historyczne,
- Operuje pojęciami z poetyki, stylistyki, nauki o języku w analizie tekstów,
- Potrafi zredagować dłuższą wypowiedź pisemną w formie podstawowych gatunków dziennikarskich,
- Potrafi skomponować wypowiedź zgodnie z zasadami spójności logicznej i znaczeniowej tekstu,
- Używa dobrego języka i stylu, ma zróżnicowane słownictwo; mówi płynnie, pisze zręcznie,
- Jest samodzielny w myśleniu i działaniach takich jak: korzystanie z różnych źródeł informacji, tworzenie notatek, baz danych, starannie prowadzi zeszyt przedmiotowy,
- Czasami wykonuje zadania dla ochotników.

Stopień bardzo dobry otrzymuje uczeń, który:

- Uczestniczył w zdecydowanej większości lekcji przedmiotu dodatkowego warsztaty dziennikarskie i w pełni opanował realizowany na nich materiał,
- Rozumie, że język jest narzędziem opisu i kreowania rzeczywistości, a także rozumie związek języka z wartościami i konflikty wartości,
- Ma bardzo dużo wiadomości o prasie, dziennikarstwie i publicystyce, a także dorobku najwybitniejszych pisarzy wskazanych w podstawie programowej do języka polskiego, którzy tworzyli (tworzą) teksty dla prasy lub łączyli (łączą) pracę literacką z dziennikarską (m.in. I. Krasicki, B. Prus, S. Lem, W. Szymborska, R. Kapuściński, H. Krall, H. Grynberg, J. Pilch),
- Bardzo dobrze zna i/lub rozumie (na poziomie znaczeń dosłownych i ukrytych) teksty prasowe omawiane na lekcjach,
- Zna i rozumie specyfikę podstawowych gatunków dziennikarskich (informacyjnych i publicystycznych, takich jak wiadomość, komentarz, relacja, artykuł, felieton, reportaż, recenzja, wywiad, esej),
- Potrafi dokonać głębszej (wnikliwej) analizy i interpretacji tekstów prasowych w formie ustnej i pisemnej, przywołuje przy tym różne konteksty, np. społeczne, polityczne, historyczne,
- Swobodnie operuje pojęciami z poetyki, stylistyki, nauki o języku w analizie tekstów,
- Potrafi zredagować dłuższą wypowiedź pisemną w formie podstawowych gatunków dziennikarskich, buduje logiczny wywód,
- Posługuje się stylem jasnym, swobodnym, indywidualnym; ma zróżnicowane i bogate słownictwo; przestrzega zasad etykiety językowej, bardzo sprawnie mówi i pisze,
- Jest samodzielny i twórczy w myśleniu i działaniach takich jak: korzystanie z różnych źródeł informacji, tworzenie notatek, baz danych; starannie prowadzi zeszyt przedmiotowy,
- Chętnie wykonuje zadania dla ochotników.

Stopień celujący otrzymuje uczeń, który spełnia wymagania na stopień bardzo dobry, a ponadto:

- Samodzielnie dobiera i poznaje różnorodne teksty prasowe i publicystyczne,
- Prezentuje wiedzę i umiejętności wykraczające poza obowiązujący program nauczania (realizowany na lekcjach),
- Wykazuje się samodzielnością, śmiałością i twórczością w myśleniu oraz działaniu,
- Odwołuje się do aktualności życia społecznego i politycznego.

Dla każdego ucznia, który stara się o ocenę wyższą niż przewidywana, z przedmiotu dodatkowego nauczyciel określa warunki w sposób indywidualny.

2. FORMY I KRYTERIA OCENIANIA NA ZAJĘCIACH

Formy sprawdzania wiadomości i umiejętności

Grupa A	Grupa B
Ustne	
Dłuższa wypowiedź ustna, referat	Praca na lekcji, aktywność
Pisemne	
Sprawdzian wiadomości i/lub umiejętności	<ul style="list-style-type: none"> • Pisemne ćwiczenie redakcyjne • Kartkówka wiadomości i/lub umiejętności • Zadanie domowe (tworzenie różnego typu gatunków dziennikarskich)

Kryteria oceny sprawdzianu wiadomości i/lub umiejętności oraz kartkówki

Progi %	od 50% pkt.	od 55% pkt.	od 60% pkt.	od 70% pkt.	od 75% pkt.	od 80% pkt.	100% pkt.
Ocena	dopuszczający	dostateczny	+ dostateczny	dobry	+ dobry	bardzo dobry	celujący

Kryteria oceny wypowiedzi ustnej

Ocenę dopuszczającą otrzymuje uczeń, który:

- Popelnia nieliczne błędy rzeczowe,
- Ma mało wiadomości z bieżącego materiału,
- Ma niewystarczające umiejętności w zakresie analizy i interpretacji tekstu,
- Z trudem odtwarza treści (streszcza, parafrazuje),
- Z trudem formułuje samodzielne wnioski, argumenty, podaje mało przykładów
- Z pomocą nauczyciela porządkuje wypowiedź,
- Popelnia liczne błędy w mówieniu (w zakresie fleksji, składni, leksyki frazeologii), ale zachowuje komunikatywność języka,
- Posługuje się ubogim słownictwem.

Ocenę dostateczną otrzymuje uczeń, który:

- Nie popelnia błędów rzeczowych,
- Ma wystarczające wiadomości z bieżącego materiału,
- Poprawnie analizuje i interpretuje tekst,
- Poprawnie odtwarza cudze treści (streszcza, parafrazuje),

- Formułuje dosyć samodzielne wnioski, argumenty, podaje przykłady (choć jest ich mało),
- Porządkuje wypowiedź, zachowując jej znaczeniową spójność,
- Mówi poprawnym językiem, popełnia nieliczne błędy (w zakresie fleksji, składni, leksyki frazeologii),
- Posługuje się wystarczającym słownictwem.

Ocena dobrą otrzymuje uczeń, który:

- Formułuje poprawne merytorycznie odpowiedzi,
- Ma ponadpodstawowe wiadomości z bieżącego materiału,
- Właściwie analizuje i interpretuje tekst, potrafi wnioskować, uogólniać, podejmuje próbę oceny,
- Przywołuje podstawowe konteksty, analizując teksty
- Podejmuje udaną argumentację,
- Przekonująco broni swego stanowiska,
- Potrafi zbudować dłuższą i uporządkowaną wypowiedź opartą na zasadzie logicznej i znaczeniowej spójności tekstu,
- Używa dobrego języka i stylu,
- Ma zróżnicowane słownictwo; mówi płynnie.

Ocena bardzo dobrą otrzymuje uczeń, który:

- Bardzo dobrze zna i rozumie omawiany materiał,
- Ma pełne wiadomości z bieżącego materiału,
- Trafnie, wnikliwie analizuje i interpretuje tekst, potrafi wnioskować, uogólniać, samodzielnie ocenia,
- Przywołuje różne konteksty, analizując teksty
- Podejmuje trafną i przekonującą argumentację,
- Przekonująco broni swego stanowiska,
- Potrafi zbudować dłuższą wypowiedź argumentacyjną, tworzy logiczny wywód,
- Używa swobodnego, indywidualnego języka i stylu,
- Ma zróżnicowane i bogate słownictwo; mówi płynnie, w sposób wyrazisty artykulacyjnie.

Ocena celującą otrzymuje uczeń, który spełnia wymagania na stopień bardzo dobry, a ponadto:

- Samodzielnie dobiera i poznaje różnorodne teksty,
- Prezentuje wiedzę i umiejętności wykraczające poza obowiązujący program nauczania (realizowany na lekcjach),
- Wykazuje się samodzielnością, śmiałością i twórczością w myśleniu oraz wypowiedziach,
- Odwołuje się do aktualności życia społeczno-politycznego.

Szczegółowe kryteria oceny wypowiedzi pisemnej w formie określonego gatunku dziennikarskiego

FORMA GATUNKOWA ROZWIĘCIĘ TEMATU	KOMPOZYCJA	JĘZYK, STYL, ZAPIS
DOPUSZCZAJĄCY		
<ul style="list-style-type: none"> Praca utrzymana w konwencji wybranego gatunku dziennikarskiego Ujęcie tematu świadczące o jego rozumieniu <p>Dopuszczalne błędy:</p> <ul style="list-style-type: none"> Rozwinięcie tematu powierzchowne, uproszczone Sądy i komentarze: odtwórcze, ogólnikowe, stereotypowe, naiwne (mało wniosków) Nieliczne błędy rzeczowe 	<ul style="list-style-type: none"> Kompozycja zawierająca niezbędne dla określonego gatunku dziennikarskiego elementy Widoczna próba porządkowania myśli <p>Dopuszczalne błędy:</p> <ul style="list-style-type: none"> Brak proporcji między poszczególnymi częściami pracy Mała spójność znaczeniowa i logiczna tekstu Praca zbyt krótka 	<ul style="list-style-type: none"> Język pracy komunikatywny <p>Dopuszczalne błędy:</p> <ul style="list-style-type: none"> Styl niejasny, mało rzeczowy; niewystarczające słownictwo, brak niezbędnych dla tematu pojęć Schematy językowe, np. składniowe czy stylistyczne Błędy: flek., skl., lek., fraz., styl., log. <p>No ogół poprawna ortografia i interpunkcja</p> <ul style="list-style-type: none"> Tekst zapisany i wydrukowany zgodnie z zasadami edycji
DOSTATECZNY		
<ul style="list-style-type: none"> Praca utrzymana w konwencji wybranego gatunku dziennikarskiego Poprawne ujęcie i rozwinięcie tematu Poprawne sądy wynikające z analizy i próby interpretacji problemu <p>Dopuszczalne błędy:</p> <ul style="list-style-type: none"> Rozwinięcie tematu poprawne, ale zawierające schematyzmy, uproszczenia czy skróty myślowe Nieliczne błędy rzeczowe czy nieścisłości 	<ul style="list-style-type: none"> Poprawna kompozycja pracy, tzn. proporcjonalny układ elementów budowy określonego gatunku dziennikarskiego Dosyć uporządkowany i spójny tekst <p>Dopuszczalne błędy:</p> <ul style="list-style-type: none"> Zachwiania proporcji między poszczególnymi częściami pracy Niespójność pewnych fragmentów pracy przy zachowaniu myśli przewodniej 	<ul style="list-style-type: none"> Język pracy komunikatywny, utrzymany w konwencji wybranego gatunku dziennikarskiego W większości poprawna fleksja i składnia, na ogół - frazeologia <p>Styl na ogół jasny, dosyć rzeczowy; wystarczające słownictwo, niezbędne dla tematu pojęcia</p> <p>Dopuszczalne błędy:</p> <ul style="list-style-type: none"> Schematy językowe i Nieliczne błędy skl., log. Nieliczne błędy: flek., lek., fraz., styl <p>No ogół poprawna ortografia i interpunkcja</p> <ul style="list-style-type: none"> Tekst zapisany i wydrukowany zgodnie z zasadami edycji
DOBRY		
<ul style="list-style-type: none"> Praca świadcząca o dobrym wyczuciu formy wybranego gatunku dziennikarskiego Dobra znajomość i rozwinięcie podjętego tematu Sądy: trafne, rzeczowe, uzasadnione, samodzielne, oceniające, wartościujące Przekonująca argumentacja Przywołanie niezbędnych dla tematu kontekstów (np. społecznych, politycznych, historycznych, biograficznych) Poprawność rzeczowa <p>Dopuszczalne błędy:</p> <ul style="list-style-type: none"> Nieliczne uproszczenia czy uogólnienia 	<ul style="list-style-type: none"> Właściwa kompozycja pracy, tzn. dobre proporcje między jej poszczególnymi częściami, Kompozycja problemowa lub uporządkowana zgodnie z przyjętą koncepcją czy wywodem Spójność logiczna i znaczeniowa tekstu Konsekwentnie stosowane akapity 	<ul style="list-style-type: none"> Język pracy zgodny z konwencją wybranego gatunku dziennikarskiego W języku środki i chwyt typowe dla wybranego gatunku dziennikarskiego Właściwa fleksja i składnia, w większości właściwa frazeologia Styl jasny, rzeczowy; wystarczające, urozmaicone słownictwo, stosowanie pojęć i terminów związanych z podjętym tematem <p>Dopuszczalne błędy:</p> <ul style="list-style-type: none"> Nieliczne błędy: lek., fraz., styl. <p>Poprawna ortografia i interpunkcja</p> <ul style="list-style-type: none"> Tekst zapisany i wydrukowany zgodnie z zasadami edycji

FORMA GATUNKOWA ROZWIĘCIE TEMATU	KOMPOZYCJA	JĘZYK, STYL, ZAPIS
BARDO DOBRY		
<ul style="list-style-type: none"> • Praca świadcząca o bardzo dobrym opanowaniu formy wybranego gatunku dziennikarskiego • Bardzo dobra znajomość i zrozumienie podjętego tematu • Trafne lub pomysłowe rozwinięcie tematu • Poglębiona interpretacja problemów • Sądy i argumenty: rzeczowe, celne, przekonujące, samodzielne, dojrzałe • Dojrzałe sądy oceniające, wartościujące • Trafne wykorzystanie kontekstów (np. społecznych, politycznych, historycznych, biograficznych) • Poprawność rzeczowa 	<ul style="list-style-type: none"> • Kompozycja pracy funkcjonalna wobec tematu i zarazem zgodna z wybranym gatunkiem dziennikarskim • Pełna konsekwencja w stosowaniu akapitów • Tekst spójny logicznie i znaczeniowo • Przejrzystość argumentowania lub logiczny wywód • Umiejętne wplatanie cytatów 	<ul style="list-style-type: none"> • W języku środki i chwytty typowe dla wybranego gatunku dziennikarskiego • Właściwa, urozmaicona składnia i frazeologia, właściwa fleksja • Styl jasny, żywy, swobodny, o walorach indywidualnych; urozmaicona leksyka, trafne stosowanie terminów • Bezbłędna ortografia i interpunkcja <p style="text-align: center;">Praca estetyczna</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tekst zapisany i wydrukowany zgodnie z zasadami edycji
CELUJĄCY		
<p><u>Jak na ocenę bdb, a ponadto:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Trafne lub oryginalne rozwinięcie tematu • Wnikliwa interpretacja problemów • Krytycyzm, śmiałość argumentowania i wartościowania świadczące o dużej samodzielności myślenia • Erudycyjność wywodu • Funkcjonalne odwołania do aktualności życia społeczno-politycznego 	<p><u>Jak na ocenę bdb, a ponadto:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Kompozycja oryginalna, np. zawierająca efekt niespodzianki • Trafne zastosowanie cytatów 	<p><u>Jak na ocenę bdb, a ponadto:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Wysoka sprawność językowa • Styl jasny, żywy, swobodny, o walorach literackich bądź eseistycznych; trafne i świadome stosowanie terminów

V. METODY I FORMY PRACY NA ZAJĘCIACH

- Tradycyjne metody pracy z tekstami:
  - heureka,
  - kierowana analiza i interpretacja,
  - samodzielna analiza i interpretacja,
  - metoda problemowa.
- Metody umożliwiające uczniom stawianie pytań i szukanie odpowiedzi:
  - dyskusja,
  - burza mózgów.
- Formy pracy na zajęciach uwzględniające zróżnicowany poziom umiejętności i wiadomości uczniów oraz różne style uczenia się:
  - indywidualna praca z tekstem prasowym,
  - karta pracy,
  - praca w parach,
  - praca w grupach,
  - praca wspólna nad projektem.

ZASADY PRACY NA LEKCJACH

Ucznia obowiązuje przygotowanie do każdej lekcji.

A. Przygotowanie do lekcji obejmuje:

- posiadanie przez każdego ucznia zeszytu i podręcznika lub wskazanych albo rozdanych wcześniej przez nauczyciela materiałów;
- znajomość treści tekstu, który był polecony do lektury domowej;
- odrobienie zadania domowego.

B. Uczeń ma prawo do zgłoszenia nieprzygotowania do lekcji oraz braku zadania jeden raz w semestrze, bez podania przyczyny.

- Uczeń zgłaszający nieprzygotowanie nie będzie w tym oceniany za pracę na lekcji ani za zadanie domowe, nie będzie też pisał niezapowiedzianej kartkówki.
- Uczeń po chorobie (trwającej co najmniej pięć dni nauki) może zgłosić na pierwszej lekcji po powrocie do szkoły nieprzygotowanie, które nie będzie odnotowane w dzienniku.
- Nieobecność na ostatniej lekcji nie zwalnia z przygotowania do lekcji i zadania domowego.
- Nieprzygotowania do lekcji nie można zgłosić w dniu zapowiadanych z wyprzedzeniem sprawdzianów i kartkówek.

C. Zadanie domowe należy wykonać w terminie oraz w formie wskazanej przez nauczyciela. Może ono mieć postać pisemną lub ustną. Zadaną pracę należy wykonać w całości. Wykonanie jej w połowie lub części traktowane jest jako brak zadania.

- Brak zadania domowego lub niedostarczenie pracy pisemnej w wyznaczonym wcześniej terminie może skutkować otrzymaniem przez ucznia oceny niedostatecznej.

Nauczyciel odstępuje od zasad ujętych wyżej w wyjątkowych sytuacjach, po wcześniejszym porozumieniu się z uczniem.

VI. BIBLIOGRAFIA – WYBÓR

- Bortnowski S., *Warsztaty dziennikarskie*, Stentor, Warszawa 2003.
- Chaciński B., *Wyczesany słownik najmłodszej polszczyzny*, Wydawnictwo Znak, Kraków 2005
- Chaciński B., *Wypasiony słownik najmłodszej polszczyzny*, Wydawnictwo Znak, Kraków 2005
- Czwarta władza z klasą. Podręcznik dla uczniów*, I. Leonowicz Bukala i inni, Kraków, Rzeszów, Gliwice 2009
- Goban-Klas, *Media i komunikowanie masowe. Tearie i analizy prasy, radia, telewizji i Internetu*, Wydawnictwo naukowe PWN, Warszawa 1999
- Jedliński R., *Gatunki publicystyczne w szkole średniej*, WSiP, Warszawa 1984
- Kowalikowa J., Żydek–Bednarczuk U., *Współczesna polszczyzna*, Wydawnictwo Od Nowa, Kraków 1999
- Kowalikowa J., *Pomyślane-napisane. Ćwiczenia i zadania do „Współczesnej polszczyzny”*, Wydawnictwo Od Nowa, Kraków 1999
- Kto winien? Wybór felietonów polskich*. Wyboru dokonał M. Radgowski, Wydawnictwo Graf-Punkt, Warszawa 1994
- Przybylska R., *O języku polskim*, Wydawnictwo literackie, Kraków 2002
- Ziomecki M., Skowroński K, Lis T., *ABC dziennikarstwa*, Wydawnictwo Axel Springer Polska, Warszawa 2002